

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІКО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТРАНСПОРТУ

Кафедра «Економіка підприємств»

М.В. Макаренко, Л.П. Грознецька, О.В. Пацьора

ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Методичні вказівки до самостійного опрацювання курсу,
проведення практичних занять та виконання контрольних робіт
для студентів економічних спеціальностей
денної та заочної форм навчання

Київ 2013

Макаренко М.В., Грознецька Л.П., Пацьора О.В.

Основи наукових досліджень: Методичні вказівки до самостійного опрацювання курсу, проведення практичних занять та виконання контрольних робіт для студентів спеціальностей «Економіка підприємства», «Фінанси і кредит» денної та заочної форм навчання з курсу «Основи наукових досліджень» – К.: ДЕГУТ, 2013. – 53 с.

Методичні вказівки до самостійного опрацювання дисципліни та проведення практичних занять, мають за мету закріплення теоретичних знань та практичних навичок при вивченні курсу «Основи наукових досліджень». Дисципліна тісно пов'язана з іншими дисциплінами і базується на знаннях, отриманих студентами при вивченні курсів «Філософія», «Політична економія», «Основи економічної теорії», «Макроекономіка», «Економіка підприємства», «Фінанси підприємств» та ін.

Методичні вказівки розглянуто та затверджено на засіданні кафедри «Економіка підприємств транспорту» (протокол № 6 від 13 жовтня 2010 року), кафедри «Фінанси транспорту» (протокол № 2 від 29 вересня 2010 року) та на засіданні методичної комісії факультету економіки і менеджменту (протокол № 2 від 27 жовтня 2010 року).

Призначено для студентів економічних спеціальностей денної та заочної форм навчання.

Укладачі: *Макаренко М.В.*, докт. економіч. наук, професор кафедри «Економіка підприємств» ДЕГУТ;
Грознецька Л.П., канд. економіч. наук, доцент кафедри «Фінанси і кредит» ДЕГУТ;
Пацьора О.В., старший викладач кафедри «Економіка підприємств» ДЕГУТ.

Рецензенти: докт. економіч. наук, професор **Ільчук В.П.**
канд. економіч. наук, доцент **Приймук О.Р.**

ЗМІСТ

Вступ	4
Тематичний план вивчення дисципліни «Основи наукових досліджень»	5
I. Методичні вказівки до самостійної роботи студентів щодо вивчення дисципліни «Основи наукових досліджень»	6
Загальні методичні рекомендації	6
Змістовий модуль 1. Наука і суспільство	7
Тема 1. Наука – продуктивна сила суспільства	7
Тема 2. Наукові дослідження – шлях до розв’язання проблем методики	9
Тема 3. Основи методології науково-дослідної роботи	11
Тема 4. Інформаційне забезпечення наукових досліджень	13
Змістовий модуль 2. Системний підхід до наукових досліджень	15
Тема 5. Структура дослідження: обґрунтування актуальності та визначення теми дослідження	15
Тема 6. Методика проведення наукових досліджень	17
Тема 7. Узагальнення обґрунтування висновків і пропозицій та оформлення результатів дослідження	19
Тема 8. Курсова, дипломна (магістерська) роботи: написання, оформлення, захист	22
II. Методичні рекомендації щодо проведення практичних занять	25
Змістовий модуль 1. Наука і суспільство	25
Тема 1. Наука – продуктивна сила суспільства	25
Тема 2. Наукові дослідження – шлях, до розв’язання проблем методики	27
Тема 3. Основи методології науково-дослідної роботи	29
Тема 4. Інформаційне забезпечення наукових досліджень	32
Змістовий модуль 2. Системний підхід до наукових досліджень	34
Тема 5. Структура дослідження: обґрунтування актуальності та визначення теми дослідження	34
Тема 6. Методика проведення наукових досліджень	37
Тема 7. Узагальнення обґрунтування висновків і пропозицій та оформлення результатів дослідження	39
Тема 8. Курсова, дипломна (магістерська) роботи: написання, оформлення, захист	41
III. Індивідуальні завдання	43
IV. Методичні рекомендації та тематика щодо виконання контрольних науково-дослідних робіт	45
V. Перелік питань до заліку	47
VI. Порядок поточного і підсумкового оцінювання знань студентів з дисципліни «Основи наукових досліджень»	48
Література	51

Вступ

Ефективний розвиток економіки України в сучасних умовах можливий лише на підставі широкого використання науково-технічних досягнень і формування могутнього вітчизняного інтелектуального потенціалу. Це викликає потребу в якісно новій теоретичній підготовці висококваліфікованих спеціалістів, здатних до самостійної творчої роботи, вмілого використання досягнень науки і техніки у практичній діяльності.

Тому підготовка спеціалістів з високим рівнем теоретичних знань і практичних навичок спонукає до необхідності вивчення сучасними студентами дисципліни «Основи наукових досліджень». Метою вивчення дисципліни «Основи наукових досліджень» є оволодіння теоретичними, методологічними та методичними основами наукового дослідження, процесом наукового пізнання і творчості, отримання теоретичного і практичного досвіду систематизації набутих знань та їх адаптації і використання у майбутній практичній діяльності. Предметом вивчення дисципліни є процес наукових досліджень фінансових та економічних проблем на підставі загальнонаукових та емпіричних методичних прийомів, що дає можливість досліджувати економічні та соціальні проблеми суспільства.

Завданням вивчення дисципліни «Основи наукових досліджень» є теоретична підготовка студентів з таких питань: еволюція науки як сфери людської діяльності, її зміст і функції у суспільстві; сутність основних понять і категорій методології наукових досліджень; методологія та процес наукових досліджень, оцінка їх ефективності; вибір об'єктів та методів наукового дослідження; інформаційне забезпечення наукових досліджень та методика роботи над літературними джерелами; використання автоматизованих систем та програм обробки інформації у наукових дослідженнях; складання звітів про науково-дослідну роботу; визначення ефективності наукових досліджень.

Методичний посібник має на меті надати допомогу студентам у методичному забезпеченні їх самостійної роботи над опрацюванням курсу та проведення практичних занять з дисципліни «Основи наукових досліджень».

Структурними складовими його є програма курсу та комплект навчально-методичного забезпечення до вивчення кожної теми: питання для самостійного вивчення, методичні рекомендації щодо опрацювання теми, питання для самоконтролю. Методичні рекомендації щодо проведення практичних занять містять також тематику рефератів, завдання для фіксованих виступів і передбачають проведення обговорень, дискусій, тобто застосування сучасних методів навчання.

Теми курсу подані у вигляді двох модулів, які охоплюють весь програмний матеріал. До кожної теми вказано конкретні форми фіксації результатів самостійної роботи студентів, надані тестові завдання для перевірки отриманих знань і наведено список рекомендованої літератури. Для більш поглибленого вивчення дисципліни передбачені індивідуальні завдання, а також методичні рекомендації та тематику для виконання контрольних науково-дослідних робіт.

Тематичний план вивчення дисципліни «Основи наукових досліджень»

№ п/п	Теми	Лекції	Практичні завдання	Самостійна робота
Змістовий модуль 1. Наука і суспільство				
1	Наука – продуктивна сила суспільства	2	2	5
2	Наукові дослідження – шлях, до розв’язання проблем методики	2	2	5
3	Основи методології науково-дослідної роботи	2	2	8
4	Інформаційне забезпечення наукових досліджень	2	2	8
Змістовий модуль 2. Системний підхід до наукових досліджень				
5	Структура дослідження: обґрунтування актуальності та визначення теми дослідження	2	2	8
6	Методика проведення наукових досліджень	2	2	8
7	Узагальнення обґрунтування висновків і пропозицій та оформлення результатів дослідження	2	2	8
8	Курсова, дипломна (магістерська) роботи: написання, оформлення, захист	1	1	8
Всього		15	15	60

I. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

Загальні методичні рекомендації

У теоретичній підготовці сучасного висококваліфікованого фахівця чільне місце посідає самостійна робота студентів, яка сприяє засвоєнню знань, отриманих під час аудиторних занять, надає можливість більш детального вивчення окремих питань або тем, що не внесені до вивчення в аудиторії.

Тому навчальним планом передбачається час для самостійної роботи студентів по кожній темі. Вивчаючи дисципліну самостійно, студенти користуються конспектами лекцій, підручниками, навчальними посібниками, навчальними виданнями та літературою, яка рекомендована кафедрою. Проте, слід звернути увагу на те, що у зв'язку з швидким плином часу і постійним оновленням інформації, рекомендована література не може містити всього обсягу свіжих даних щодо тем і окремих питань курсу. Тому при виконанні завдань для самостійної роботи, студентам необхідно звертатись до періодичних видань, таких як «Науковий світ», «Бюлетень Вищої атестаційної комісії України», «Вісник Національної книжкової палати України», «Вісник Українського інституту науково-технічної та економічної інформації», «Наука и жизнь», а також до збірників наукових праць різних вищих навчальних закладів України, галузевих науково-дослідних інститутів Національної академії наук України та ресурсів Інтернету.

Формами самостійної роботи студентів з курсу «Основи наукових досліджень» є:

- опрацювання лекційного матеріалу;
- підготовка до практичних та семінарських занять;
- виконання індивідуальних наукових завдань та підготовка контрольних науково-дослідних робіт;
- самостійна робота студентів з підручниками, періодичною літературою, нормативно-правовою базою України;
- збір і опрацювання статистичної інформації;
- пошук економічної інформації засобами Інтернет та АСОІ;
- проведення наукової дискусії та усних доповідей;
- здійснення пошуку й оформлення бібліографічної інформації.

Для закріплення вивченого матеріалу і самоконтролю до кожної теми надано запитання для самоперевірки, які наводяться у логічній послідовності. У разі виникнення певних труднощів при відповіді на якісь питання, студенту необхідно повторно опрацювати відповідну тему.

З метою набуття теоретичного та практичного досвіду у систематизації набутих знань із курсу «Основи наукових досліджень» та їх адаптації до дисциплін галузевого спрямування, студенти повинні опанувати правила підготовки та презентації наукових повідомлень.

Наукове повідомлення складається на підставі дослідження, огляду літературних джерел з обраного напрямку. В ньому повинні знайти висвітлення

висунута гіпотеза, система доказів, новизна та практичне значення отриманих результатів, опрацьовані інформаційні джерела. Презентація наукового повідомлення може супроводжуватися візуальними засобами.

Результати проведеного самостійного дослідження презентуються студентами протягом вивчення курсу на семінарських заняттях або на засіданнях наукового гуртка. Велике значення для засвоєння матеріалу з основ наукових досліджень для студентів заочної форми навчання має рубіжний контроль знань у формі письмових контрольних робіт.

Виконання визначених кафедрою конкретних завдань для самостійного опрацювання є обов'язковим для кожного студента. Про їх виконання студент повинен звітувати у визначений для цього час. Отримана оцінка включається до загальної атестаційної оцінки і враховується при складанні заліку.

Контроль за станом і результатами самостійної роботи студентів покладено на викладача. Форма контролю студентів передбачає діалогове спілкування з викладачем, тестування за темами та інші методи, що мають контрольну функцію, а саме: письмові контрольні роботи, експрес-опитування, захист рефератів, підготовка наукових повідомлень.

Контроль знань має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. При оцінці знань крім повноти та глибини розкриття теми враховуються логічність мислення, посилення на додаткові джерела, використання технічних засобів, проведення самостійного аналізу проблеми та вміння робити висновки і наукові узагальнення з опрацьованого матеріалу.

Змістовий модуль 1. Наука і суспільство

Тема 1. Наука – продуктивна сила суспільства

Предмет та поняття про науку, її сутність, історичні аспекти розвитку. Процес пізнання, його види та структура, понятійний апарат, зміст та функції науки. Наука як система знань, закономірності її розвитку. Гіпотеза, докази та формування теорій.

Класифікація науки, взаємозв'язок між трьома розділами наукового знання: природознавством, суспільними (соціальними) науками та філософією.

Організація наукової діяльності в Україні та в вищих навчальних закладах.

Питання до самостійного вивчення

1. Сутність науки як сфери людської діяльності, предмет її вивчення.
2. Функції науки у суспільстві.
3. Понятійний апарат, зміст та класифікація наук.

Література: 1, 2, 6, 8, 10, 12, 15, 19, 23.

Формою фіксації результатів самостійної роботи є складання конспекту.

1.1. Методичні рекомендації щодо вивчення теми

Розпочинати вивчення теми слід з ознайомлення з історичним процесом виникнення науки як сфери людської діяльності, визначення періодів та етапів розвитку науки у всьому світі. При цьому слід з'ясувати основні питання, на які має дати відповідь наука: Що? Скільки? Чому? Які? Як? і усвідомити, що на запитання «Як зробити?» – відповідає методика, на запитання «Що зробити?» – відповідає практика.

Наука, як специфічний вид людської діяльності, спрямована на отримання нових теоретичних і прикладних знань про закономірності розвитку природи, суспільства і мислення.

Розглядаючи науку як сферу людської діяльності, студенти мають прийти до висновку, що її розвиток тісно пов'язаний з природним процесом розподілу суспільної праці, зростанням інтелекту людей, прагненням їх до пізнання невідомого, всього, що складає основу їх буття.

При вивченні другого питання, з'ясовуючи сутність та зміст науки, необхідно звернути увагу на функції, які відіграє наука у житті і розвитку суспільства: пізнавальну, теоретичну, культурно-виховну та практичну. Доцільно навести конкретні приклади, які наочно ілюструють як кожна з названих функцій науки, проявляється у практичній діяльності людей і суспільства.

Наступним етапом вивчення теми є знайомство з понятійним апаратом. Розглядаючи первинні поняття, що використовуються при формуванні наукових знань, слід зупинитись, перш за все, на науковій ідеї, яка є основою творчого процесу, продуктом людської думки, формою відображення дійсності. Структурним елементом процесу пізнання є гіпотеза як вихідний момент пошуку істини. Вивчаючи це питання, необхідно також розібратись у наступних поняттях: теза, аргумент, демонстрація, закон, умовивід. Їх вивчення дасть можливість підійти до визначення теорії, яка виступає як форма синтетичного знання, в межах якого окремі поняття, гіпотези і закони втрачають колишню автономність і перетворюються на елементи цілісної системи наукових знань. Отже, структуру теорії формують факти, поняття і судження, положення, закони, аксіоми і постулати, а також принципи.

На завершення вивчення теми слід зупинитись на класифікації наук, поділу їх на три великі групи: природничі, суспільні, технічні. Ознайомитись з існуючою Національною класифікацією галузей наук, яку затверджено Вищою атестаційною комісією (ВАК) України за погодженням з Міністерством освіти і науки України.

1.2. Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення предмету і сутності науки.
2. У чому полягає процес наукового пізнання?
3. Схарактеризуйте пізнання, його види та структурні елементи.
4. Якими ознаками характеризується наукова діяльність?

5. Яка структура формування теорії?
6. Дайте визначення наукової ідеї, гіпотези, теорії, закону.
7. Сформулюйте види, функції та предмет наукової діяльності.
8. Що передбачає класифікація наук?
9. Назвіть види оформлення результатів наукової діяльності.
10. Структурна організація наукової діяльності в Україні.
11. Дайте визначення категорій: поняття, положення, судження.

Тема 2. Наукові дослідження – шлях до розв'язання проблем методики

Суть і основні види та етапи наукових досліджень. Об'єкт, предмет наукового дослідження.

Науково-дослідницька діяльність студентів, напрями роботи та організаційна структура. Вибір теми та реалізація дослідження, визначення мети і завдань наукового дослідження. Основні форми та етапи наукових досліджень студентів. Розробка структури проблеми. Послідовність і конкретизація.

Вивчення історичного аспекту проблеми. Попередній план та складання графіка роботи, план змісту роботи. Принципи системного підходу в наукових дослідженнях: цілісність, всебічність, системоутворюючі відносини, субординація, динамічність.

Питання до самостійного вивчення

1. Процес наукового дослідження, його характеристика.
2. Науково-дослідницька діяльність студентів.
3. Вибір теми та реалізація дослідження.

Література: 3, 4, 6, 10, 13, 15, 26, 27.

Формою фіксації результатів самостійної роботи є написання реферату.

2.1. Методичні рекомендації щодо вивчення теми

Розпочинаючи роботу над темою, необхідно перш за все, з'ясувати, що формою здійснення розвитку науки є наукове дослідження. Воно характеризується об'єктивністю, відтворюваністю, доказовістю і точністю.

Метою наукового дослідження є всебічне, об'єктивне і ґрунтовне вивчення явищ, процесів, зв'язків на підставі наукових принципів і методів пізнання, а також отримання корисних для діяльності людини результатів і впровадження їх у виробництво задля підвищення його ефективності. Особливу увагу слід приділити з'ясуванню понять об'єкта і предмета дослідження, їх співвідношення між собою як загальне і часткове.

У науковому дослідженні доцільно детально розкрити сутність та внутрішню побудову об'єкта дослідження, навести його особливості і характерні риси, вказати на особливості його розвитку в конкретних суспільно-економічних умовах, які аналізуються. Необхідно сформулювати основні закони та закономірності, яким підпорядковується функціонування об'єкта, навести принципи його раціонального та збалансованого розвитку.

У вивченні другого питання, студентам слід ознайомитись із особливостями науково-дослідного процесу у вищих навчальних закладах. З'ясувати сутність організації та планування одноособової і колективної наукової діяльності, які полягають у регламентації часу, складанні і затвердженні плану і розподілі повноважень (при колективній праці). Ці аспекти потребують детального вивчення і реалізації на практиці.

У проведенні наукових досліджень найважливішу роль відіграє творча активність студентів. Студентам слід навчитись проявляти свої творчі здібності як у колективі, так і в особистій науковій роботі, формулюючи та відстоюючи власне наукове бачення проблеми, що розглядається.

Важливим підготовчим етапом наукового дослідження студентів є постановка питання та інвентаризація первинної наукової літератури й економіко-статистичної інформації. При постановці головної мети наукового дослідження з економіки, студенти повинні навчитись обґрунтовувати її актуальність, цілеспрямованість, а також аналізувати існуючі літературні джерела з метою з'ясування тих аспектів, які можуть бути викладені у дослідженні за наявних інформаційних ресурсів. Студенти повинні усвідомити рівень вивченості теми, чітко окреслити обраний науковий напрямок та очікувані результати роботи, виходячи з логіки сучасного розвитку наукової думки та еволюції досліджуваного об'єкта.

Одним з відповідальних етапів наукового дослідження студентів є вибір теми, що розглядається у третьому питанні. Тема має бути актуальною, перспективною і віддзеркалювати наукові інтереси студента. Після обрання теми, позитивний результат дослідження значною мірою залежить від здатності студентів скласти розгорнутий план наукового дослідження. План має містити такі розділи: вступ, теоретичний, методичний, аналітичний, прогнозний, висновки, список використаних джерел і додатки.

Особливої уваги потребують висновки, де повинні бути представлені основні результати виконаної роботи та здобутки її автора, а також практичні пропозиції, нові наукові завдання, які постають у зв'язку з проведеним дослідженням.

2.2. Питання для самоконтролю

1. Дайте характеристику наукового дослідження.
2. Які є форми наукових досліджень?
3. Що таке об'єкт та предмет наукового дослідження?
4. Що розуміють під теоретичним завданням дослідження?
5. Назвіть послідовність етапів наукового дослідження.

6. Напрями та завдання науково-дослідної діяльності у вищому навчальному закладі.

7. Організаційна структура науково-дослідної діяльності у вищому навчальному закладі.

8. Вимоги до вибору теми дослідження.

9. Етапи реалізації та оформлення результатів наукового дослідження.

Тема 3. Основи методології науково-дослідної роботи

Поняття про методологію досліджень, види та функції наукових досліджень. Два рівні пізнання в методології наукових досліджень: емпіричний і теоретичний. Загальна і часткова методологія науки.

Методи та техніка наукових досліджень, їх класифікація.

Методи емпіричного дослідження. Методи теоретичного дослідження. Експеримент та його характерні особливості в процесі дослідження. Аналіз і синтез, індукція і дедукція, історичний і логічний методи дослідження.

Гіпотеза і докази у наукових дослідженнях. Способи встановлення істини: безпосередній і опосередкований.

Питання до самостійного вивчення

1. Поняття про методологію досліджень.

2. Методи та техніка наукових досліджень.

3. Методи досліджень на емпіричному й теоретичному рівнях.

Література: 5, 9, 16, 23, 26, 27.

Формою фіксації результатів самостійної роботи є складання конспекту.

3.1. Методичні рекомендації щодо вивчення теми

На початку вивчення теми необхідно ознайомитись із сутністю методології та методами наукової роботи. При цьому, слід уяснити, що вихідним моментом є задум або ідея дослідника, яка виступає продуктом людського мислення і містить усвідомлення мети пізнання, перспектив дослідження та його практичне значення. *Методологія* – це:

1) сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в певній науці;

2) вчення про методи пізнання та перетворення дійсності.

Студенту слід з'ясувати різницю між методологією та методикою. Так *методологія* розглядається як учення про методи пізнання або систему наукових принципів, на підставі яких базується дослідження і здійснюється вибір сукупності пізнавальних засобів, методів, прийомів. *Методику* розуміють як сукупність прийомів дослідження, які включають техніку і різноманітні операції з фактичним матеріалом. Вона є вищим рівнем методології науки, що

визначає загальну стратегію принципів пізнання особливостей явищ, процесів, сфер діяльності.

Методологія відіграє важливу роль в науці, яка проявляється через її функції і забезпечує отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища. При вивченні цього питання слід звернути увагу на те, що розрізняють три види методології:

1. *Філософську або фундаментальну* як систему діалектичних методів, які є найзагальнішими і діють на всьому полі наукового пізнання.

2. *Загальнонаукову*, яка використовується в переважній більшості наук і базується на загальнонаукових принципах дослідження.

3. *Частково наукову* як сукупність специфічних методів кожної конкретної науки, які є базою для вирішення дослідницької проблеми.

З'ясувавши сутність і різницю між методологією і методом, переходимо до вивчення другого питання. Розпочинати необхідно із з'ясування головного призначення наукового методу дослідження, який має дати відповідь на запитання «Як пізнавати?» і являє собою спосіб досягнення поставленої мети. Методів пізнання об'єктивної дійсності відомо дуже багато. Правильний вибір методів дослідження потребує знання студентами їх класифікації.

Фундаментальним, узагальненим методом пізнання дійсності є *діалектичний метод*, який дає можливість обґрунтувати причинно-наслідкові зв'язки, постійну суперечність між сутністю та явищем, змістом і формою, об'єктивність в оцінюванні дійсності. Виступає як знаряддя пізнання у всіх галузях науки і на всіх етапах наукового дослідження.

При вивченні методів дослідження слід виходити з того, що кожне наукове дослідження може відбуватись на двох рівнях: *емпіричному* і *теоретичному*. Відповідно до цих рівнів загальні методи пізнання умовно діляться на три групи:

– *методи емпіричного дослідження* (спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент);

– *методи теоретичного дослідження* (ідеалізація, формалізація, логічні й історичні методи);

– *методи, що можуть бути застосовані на емпіричному і теоретичному рівнях* (абстрагування, аналіз і синтез, індукція і дедукція, моделювання).

Третє питання теми присвячено вивченню методів третьої групи, тобто методам дослідження на емпіричному й теоретичному рівнях. До них належать: *абстрагування, аналіз і синтез, індукція й дедукція, моделювання та ін.* Обираючи конкретний метод дослідження, зупиняємось на такому, який дає відповідь на запитання: «Як пізнавати?» і являє собою спосіб досягнення поставленої мети.

Серед методів, що вивчаються у цьому питанні слід, перш за все, зупинитись на абстрагуванні. *Абстрагування* (від латинського терміна, що означає відволікання) – це уявне відвернення від неістотних, другорядних ознак предметів і явищ, зв'язків і відношень між ними та виділення декількох сторін,

які цікавлять дослідника. Процес абстрагування тісно пов'язаний з іншими методами: аналізом, синтезом, індукцією і дедукцією, а також моделюванням.

Студентам необхідно познайомитися з кожним з них і розібратись який саме з методів бажано використовувати при конкретних дослідженнях.

3.2. Питання для самоконтролю

1. Що Ви вкладаєте в поняття «методологія дослідження»?
2. Які Вам відомі види методології?
3. Що таке метод наукового пізнання?
4. Які Ви знаєте методи пізнання?
5. Які Ви знаєте методи емпіричного та теоретичного дослідження?
6. Класифікація методів пізнання. Їх характеристика.
7. Дайте визначення наукової ідеї.
8. Роль логічних методів у наукових дослідженнях.
9. В чому сутність діалектики процесу пізнання та системного методу досліджень?
10. Індуктивний та дедуктивний методи дослідження.
11. Що таке моделювання і коли воно використовується?

Тема 4. Інформаційне забезпечення наукових досліджень

Поняття, терміни та роль інформації в проведенні наукових досліджень. Види та галузі інформації. Пошук вторинної документальної інформації з теми дослідження, бібліографічні видання.

Отримання і аналіз первинної інформації. Інформація в інформаційно-пошукових системах бібліотек та установах науково-технічної інформації. Вторинна інформація. Процес збору та аналізу наукової інформації.

Бібліографічні джерела інформації та автоматизовані системи обробки інформації на ЕОМ. Каталоги, їх види та характеристика. Техніка роботи з науковою літературою. Оформлення бібліографічного опису літератури та списку використаних джерел в процесі наукового дослідження.

Питання до самостійного вивчення

1. Поняття про наукову інформацію та її роль у проведенні наукових досліджень.
2. Джерела інформації та їх використання в науково-дослідній роботі.
3. Бібліотечно-бібліографічні джерела інформації.

Література: 10, 14, 15, 21, 27, 28.

Формою фіксації результатів самостійної роботи є складання тез.

4.1. Методичні рекомендації щодо вивчення теми

У процесі вивчення теми, студенти мають зрозуміти, що роль і значення інформації у науковому дослідженні неможливо переоцінити, бо вона є основою будь-якого наукового дослідження. Після цього необхідно визначити призначення інформації у наукових дослідженнях, зуміти класифікувати інформаційне забезпечення науково-дослідного процесу, навчитись здійснювати інформаційну комунікацію у наукових дослідженнях, користуватися законодавчою, нормативно-довідковою та фактографічною інформацією, користуватись інформаційною системою ЕОМ. Окрім того, студенти повинні вміти кодувати економічну інформацію, створювати на електронних носіях автоматизовані бази даних для підвищення якості дослідження. *Наукова інформація* – це логічна інформація, яка отримується у процесі пізнання, адекватно відображає закономірності об'єктивного світу і використовується у суспільно-історичній практиці.

Друге питання теми потребує з'ясування основних джерел інформації (монографія, збірники, періодичні видання, навчальна література тощо), а також поділ її на первинну та вторинну. Поряд з цим, при вивченні інформаційного забезпечення його доцільно поділити на три групи: *інформація як професійна комунікація, інформація за ступенем пізнання, інформація за змістом та галузевим використанням*. До першої групи входять робоча інформаційна пряма, інформаційна непряма та інформаційна опосередкована комунікації. До другої групи – нова та релевантна інформація, до третьої – законодавча, планово-нормативно-довідкова, договірна, технологічна, організаційно-управлінська, фактографічна інформація. Студенти повинні чітко розуміти різницю між окремими видами інформації, вміти відрізнити та використовувати їх на практиці.

Підсумовуючи вивчення питання, студенти мають усвідомити головну вимогу до інформації – вона має бути достовірною, тобто правильною, істинною.

Велике практичне значення для студентів є ознайомлення з третім питанням теми, яке присвячено розвитку бібліотечної справи. Необхідно навчитись правильно користуватись бібліографічними джерелами економічної та іншої інформації, бібліографією у наукових дослідженнях, користуватись інформаційно-пошуковими мовами при роботі з бібліографічними фондами, робити відповідні посилання на літературні джерела при використанні наукових досліджень.

При цьому слід користуватись таким принципом: вивчаючи літературу, не намагатися тільки запозичити матеріал, а паралельно обдумати знайдену інформацію і сформулювати власну думку. Цей процес має тривати протягом усієї роботи над темою, тоді власні думки, які виникли в перебігу ознайомлення з чужими працями, стануть основою для отримання нового знання. Звісно, використовується не вся інформація, що міститься у певному джерелі, а тільки та, яка має безпосереднє відношення до теми дослідження і тому найбільш цінна і корисна.

4.2. Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність та структуру інформаційного забезпечення наукових досліджень з економіки.
2. Розкрийте види інформаційного забезпечення наукового процесу.
3. Які джерела законодавчого та нормативно-довідкового забезпечення наукового дослідження?
4. Поняття про наукову інформацію, її види та ознаки.
5. Що таке інформатика, і які завдання вона вирішує?
6. Які Ви знаєте етапи вивчення наукових джерел?
7. Інформаційно-пошукова мова бібліотек: УДК, ББК. Дайте характеристику.
8. Поняття та види каталогів.
9. Використання автоматизації та електронно-обчислювальної техніки. Недоліки інформації WEB.
10. Які вимоги до використання цитат?
11. Бібліографічний опис літератури. Які вимоги до оформлення?

Змістовий модуль 2. Системний підхід до наукових досліджень

Тема 5. Структура дослідження: обґрунтування актуальності, визначення теми дослідження, його мети, завдання.

Поняття наукової проблеми. Критерії вибору наукового дослідження. Актуальність теми розробок. Принципи формування мети та завдань дослідження. Поняття наукової новизни та практичної цінності роботи. Методика розробки програми і календарного плану наукових досліджень.

Питання до самостійного вивчення

1. Вибір проблеми та вимоги до теми дослідження.
2. Основні етапи наукового дослідження.
3. Застосування системного підходу в наукових дослідженнях.

Література: 5, 6, 11, 19, 23, 25.

Формою фіксації результатів самостійної роботи є складання тез.

5.1. Методичні рекомендації щодо вивчення теми

Розглядати тему варто, виходячи з того, що *дослідницька робота* – це особливий вид творчої діяльності, яка здійснюється з конкретною метою і завершується при її досягненні. Розпочинається дослідницька робота з вибору проблеми або теми дослідження.

Проблема в науці – це суперечлива ситуація, яка найчастіше виникає в результаті відкриття нових факторів, які виходять за межі попередніх теоретичних уявлень. Проблема містить низку тем.

Тема – це наукове завдання, яке охоплює певну частину наукового дослідження. Вона має відповідати таким вимогам:

- бути актуальною, важливою і такою, що вимагає вирішення в даний момент;
- має бути науково значимою і вирізнятись науковою новизною;
- повинна забезпечити практичне використання, тобто отримання економічного ефекту для народного господарства.

Слід мати на увазі, що вибору теми має передувати ретельне ознайомлення з відповідними вітчизняними і зарубіжними літературними джерелами по обраній та суміжній спеціальності, що полегшує використання досвіду попередників, з'ясування загальних тенденцій та шляхів розвитку, аналіз сучасного стану проблеми. Вивчення всіх зазначених питань складає перший етап наукового дослідження. Він передбачає також визначення мети і завдання наукового дослідження, його об'єкт і предмет. Правильне формування завдань підкаже шлях дослідження, його структуру, методи.

Друге питання теми передбачає знайомство з подальшими етапами наукового дослідження. Після обрання теми, її обґрунтування, ознайомлення з літературними джерелами, визначення мети і завдання дослідження, наступним має бути побудова гіпотези. Згадаємо, що гіпотеза – це наукове передбачення, припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ, причин, що зумовили даний наслідок. Сформульована мета і гіпотеза дослідження визначають завдання, які необхідно вирішувати в процесі роботи.

Черговим етапом є визначення методології дослідження. Тут варто звернутись до питань, які вивчались у третій темі. Згадати, що у науково-дослідній роботі застосовуються найрізноманітніші методи, а саме: спостереження в різних формах, аналіз і узагальнення власного практичного досвіду і досвіду інших працівників, науковий експеримент, аналіз результатів роботи підприємств, установ, різноманітні спеціальні дослідницькі методи, а також методи математичної статистики, моделювання тощо. Подальша робота потребує систематизації накопиченого матеріалу відповідно до плану роботи, проведення аналізу наукових праць, практичного досвіду, узагальнення тощо.

На четвертому етапі дослідницької роботи зібрані при експериментальному дослідженні матеріали обробляють статистично. На підставі отриманих матеріалів про окремі явища, що вивчаються, визначають дані, які характеризують досліджуваний комплекс в цілому.

Розпочинати вивчення наступного питання необхідно з визначення поняття самої системи. Спираючись на знання, отримані при вивченні третьої теми, слід згадати, що будь-яку систему можна визначити як сукупність, комбінацію або набір взаємопов'язаних елементів, що утворюють єдине ціле. Система, у свою чергу, може містити в собі низку підсистем, об'єднаних єдиним процесом функціонування частин або елементів. Вони реалізують певну операцію (програму), необхідну для досягнення мети, що поставлена

перед системою. Тому одним із головних напрямів реалізації системного підходу в дослідженні будь-яких процесів і явищ, у тому числі економічних, є використання принципів цілісності, всебічності, системотворчих відносин частин і елементів, субординації, динамічності, випереджального відображення.

Системний підхід зумовлює використання системного аналізу у наукових дослідженнях. За своїм характером системний аналіз є науковою методологією і його використання в наукових дослідженнях передбачає дотримання певної послідовності, яка була розглянута у попередніх темах.

5.2. Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення наукової проблеми.
2. Що таке об'єкт, предмет та фактори наукового дослідження?
3. Назвіть основні вимоги до теми дослідження та її формулювання.
4. Назвіть основні етапи організації наукових досліджень, їх послідовність.
5. Чим зумовлена необхідність дотримання послідовності етапів організації наукового дослідження?
6. Як Ви розумієте гіпотезу дослідження?
7. Опишіть послідовність та схему розробки структури проблеми дослідження.
8. Назвіть основні складові форми календарного плану-графіка наукового дослідження.
9. Визначте сутність і принципи реалізації системного підходу в дослідженні.

Тема 6. Методика проведення наукових досліджень

Поняття та сутність методів проведення наукових досліджень. Методика і методи аналізу наукової інформації. Методи визначення достовірності результатів дослідження. Ефективність наукових досліджень, методи її розрахунку та критерії оцінки. Методи визначення економічної ефективності дослідження.

Питання до самостійного вивчення

1. Поняття наукового методу та його основні риси.
2. Загальнонаукові методи.
3. Методи економічного дослідження.

Література: 4, 9, 12, 14, 15, 17.

Формою фіксації результатів самостійної роботи є складання конспекту.

6.1. Методичні рекомендації щодо вивчення теми

Питання даної теми логічно пов'язані з питаннями, що вивчались у попередніх темах. Так при вивченні першого питання слід спиратись на дані про метод наукового дослідження, які розглядались у третій темі.

Метод наукового дослідження – це система розумових і практичних операцій, які націлені на розв'язання певних пізнавальних завдань з урахуванням певної пізнавальної мети. За допомогою методу отримують нову інформацію про навколишню дійсність, розкривають закони і закономірності розвитку функціонування об'єктів, які досліджуються. Тому істинні знання можна одержати лише у разі застосування правильних методів.

Слід усвідомити, що на методи наукового дослідження впливає існуюча класифікація наук, з якою ми познайомились у першій темі. Саме класифікація викликає диференціацію методів дослідження. Це пояснюється тим, що різні науки поряд з відмінностями, мають багато спільного, оскільки суттю всіх наук є відображення закономірностей матеріального і духовного світу. Тому методи наукового пізнання поділяються на *загальнонаукові, конкретно-наукові і спеціальні*. Перші є загальними для великої групи наукових дисциплін. Їх функції у порівнянні із конкретно-науковими методами є дещо вужчими, а сфера застосування – ширша.

Більш детальному розгляду загальнонаукових методів наукового пізнання присвячене друге питання. *Загальнонаукові методи* – це такі засоби і прийоми (чи їх сукупність), які з тими чи іншими модифікаціями, використовуються в усіх чи майже в усіх науках з урахуванням особливостей конкретних об'єктів дослідження.

Загальнонауковими методами є спостереження, аналіз і синтез, індукція і дедукція, порівняння і аналогія, узагальнення та абстрагування, метод експерименту. До сучасних (модерних) загальнонаукових методів належать: метод моделювання, системний, формалізації, ідеалізації, аксіоматико-дедуктивний.

Загальнонаукові методи використовуються у переважній більшості наук, наукових дисциплін і напрямів. Вони, в свою чергу, поділяються на:

- методи емпіричного дослідження (спостереження, вимірювання, експеримент);
- методи, що використовуються як на емпіричному, так і на теоретичному рівні дослідження (абстрагування, аналіз і синтез, індукція та дедукція, моделювання);
- методи теоретичного дослідження (сходження від абстрагованого до конкретного).

Вивчення третього питання теми пов'язане зі спеціальністю, яку одержують студенти після навчання у вищому навчальному закладі. Студентам економічних спеціальностей з усього різновиду методів досліджень необхідно більш детально зупинитись на методах економічного дослідження, які і є предметом вивчення третього питання. Для пізнання економічних явищ і процесів проводяться спеціальні дослідження. Згадаємо, що *дослідження* – це вивчення за допомогою певних методів суті явищ, процесів з метою

раціональної оптимізації цілеспрямованої діяльності людей у матеріальному виробництві.

Загальним методом пізнання економічних явищ і процесів є діалектика. Поряд із цим, економічні науки для пізнання суті явищ і процесів використовують і специфічні методи дослідження: історичний, статистико-економічний, монографічний, експериментальний, розрахунково-конструктивний, балансовий, абстрактно-логічний і економіко-математичний. Сукупність їх складає зміст методики економічних досліджень. При вивченні специфічних методів дослідження необхідно ознайомитись з кожним із названих вище. Більш детально варто зупинитись на експериментальному методі, використання якого забезпечує високу якість досліджень при вивченні економічних проблем, в тому числі організації управління виробництвом, діяльності вільних економічних зон, застосуванні безтарифних форм оплати праці тощо.

Достатньо уваги слід приділити застосуванню в економіці *балансового методу*, який забезпечує пропорційність розвитку галузей економіки і розподілу ресурсів, а також *економіко-математичному методу*. Математичне програмування дозволяє знайти оптимальні варіанти вирішення багатьох економічних проблем.

Сукупність всіх цих методів і додержання необхідних вимог щодо їх використання може забезпечити високу якість економічних досліджень.

6.2. Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте три великі групи методів наукового пізнання.
2. Розкрийте сутність та основні правила аргументації.
3. Висвітліть базові закони логіки.
4. Охарактеризуйте класифікаційну характеристику умовиводів, що використовуються у наукових дослідженнях.
5. Визначте відомі вам методи економічного дослідження.
6. Розкрийте переваги експериментального методу дослідження.
7. Охарактеризуйте сучасні загальнонаукові методи.
8. Висвітліть переваги балансового методу.

Тема 7. Узагальнення обґрунтування висновків і пропозицій та оформлення результатів дослідження

Основи та види систематизації результатів дослідження. Класифікація та структура наукових документів. Обробка та оформлення таблиць, рисунків, креслень. Бібліографічний опис інформаційних джерел, які використовуються у науковій роботі.

Питання до самостійного вивчення

1. Оформлення результатів наукової роботи. Наукова публікація.

2. Наукова стаття, реферат, доповідь.
3. Ефективність наукових досліджень.

Література: 11, 14, 16, 18, 22, 24, 29.

Формою фіксації результатів самостійної роботи є експрес-опитування.

7.1. Методичні рекомендації щодо вивчення теми

Перше питання теми присвячено оформленню результатів наукової роботи. Отримані у процесі наукового дослідження матеріали систематизуються, узагальнюються і відповідним чином оформляються з дотриманням певних стандартів.

Конкретними формами оформлення результатів наукової роботи можуть бути: реферати, тези, доповіді, статті, наукові публікації тощо. Тому для майбутнього фахівця дуже важливим є оволодіння методологією їх оформлення, дотримання певних вимог. Однією з поширених форм оформлення результатів наукової роботи є публікація.

Наукова публікація – це доведення інформації до громадськості шляхом розміщення її в різних виданнях (газетах, книгах, підручниках).

Науковими вважаються видання результатів теоретичних або емпіричних досліджень, які призначені для фахівців відповідної галузі та наукової роботи. Наукові видання можуть бути двох груп:

- науково-дослідні;
- джерелознавчі.

До науково-дослідних належать: монографія, науковий реферат, інформативний реферат, тези доповідей, а також матеріали наукової конференції, збірники наукових праць.

До другої групи наукових видань належать джерелознавчі видання або наукові документальні видання.

Наступне питання теми присвячене розгляду найбільш поширених видів оформлення результатів науково-дослідної роботи студентів ВНЗ – майбутніх фахівців: статті, тези, реферат, доповідь, виступ. Вже з першого року навчання у ВНЗ студенти повинні вміти оформляти результати наукової роботи. Їх написання має відповідати певним вимогам з урахуванням особливостей кожного виду та рівня завершеності дослідження.

Наукова стаття є одним із видів публікацій, в якій подаються проміжні або кінцеві результати, висвітлюються конкретні окремі питання за темою дослідження, фіксується науковий пріоритет автора.

Тези доповіді – це опубліковані на початку наукової конференції (з'їзду, симпозіуму) матеріали попереднього характеру, що містять виклад основних аспектів наукової доповіді.

Реферат – це стислий виклад змісту одного або декількох питань з певної теми. Може бути поданий у вигляді короткого збагаченого запису ідей з декількох джерел для передачі цих ідей аудиторії.

Наукова доповідь – це публічно виголошене повідомлення, розгорнутий виклад певної наукової проблеми (теми, питання), одна із форм оприлюднення результатів наукової роботи. Дає можливість за короткий проміжок часу «увійти» в наукове товариство за умови яскравого виступу.

Третє питання теми присвячене оцінюванню результатів дослідження. Основною характеристикою наукових розробок є новизна, актуальність та ефективність. При оцінюванні результатів наукових праць виділяють науково-технічну, економічну та соціальну ефективність. Науково-технічна ефективність характеризує приріст нових наукових знань, призначених для подальшого розвитку науки і техніки. Економічна ефективність характеризується вираженими у вартісних вимірах показниками економії живої та уречевленої праці у суспільному виробництві або сфері послуг, які отримано від використання результатів наукових досліджень та порівняння з витратами на їх проведення. Соціальна ефективність виявляється в підвищенні життєвого рівня людей, розвитку охорони здоров'я, культури, науки і освіти, поліпшенні екологічних умов тощо. Названі види ефективності науково-дослідних робіт взаємопов'язані і впливають один на одного.

Визначення економічної ефективності наукових досліджень в умовах виробництва є одним з найважливіших і найскладніших завдань. Воно передбачає вивчення ефективності впровадження нових технологічних процесів, удосконалення системи управління тощо. При цьому співставляється отриманий економічний ефект з витратами на проведення і впровадження наукового дослідження.

Досвід і практика засвідчують, що розширення масштабів наукової роботи у ВНЗ сприяє тому, що молоді спеціалісти, які приходять на підприємства і мають нові знання в галузі управління і технологій, швидше розв'язують економічні та соціальні проблеми практичної діяльності. Той студент, який у процесі навчання пройде хорошу школу науково-дослідної роботи, з великою користю для підприємств зможе розвивати наукові дослідження і впроваджувати їх у практичну професійну діяльність.

7.2. Питання для самоконтролю

1. Дайте характеристику наукового дослідження у вигляді публікації.
2. Що розуміють під теоретичними завданнями дослідження?
3. Назвіть послідовність етапів наукового дослідження.
4. Визначте суть завдання науково-дослідної діяльності студентів.
5. Назвіть напрямки науково-дослідної діяльності у вищому навчальному закладі.
6. Визначте ефективність науково-дослідної роботи у ВНЗ і на практиці.
7. Етапи реалізації та оформлення результатів наукового дослідження.
8. Сутність наукової статті, вимоги до її оформлення.
9. Реферат, алгоритм його підготовки.

Тема 8. Курсова, дипломна (магістерська) роботи: написання, оформлення, захист

Форми завершення наукових досліджень у вищих навчальних закладах освіти. Курсова (дипломна) робота: загальна характеристика, послідовність виконання, підготовчий етап, робота з текстом, оформлення.

Керівництво курсовою (дипломною) роботою, її рецензування та захист. Магістерська (дипломна) робота як кваліфікаційне дослідження. Оформлення документів на магістерську дипломну роботу. Етапи написання.

Підготовка до захисту дипломної роботи, повідомлення про основні результати наукового дослідження. Характерні недоліки при виконанні дипломної роботи.

Питання до самостійного вивчення

1. Курсова (дипломна) робота: загальна характеристика, послідовність, виконання та оформлення.
2. Етапи наукового дослідження, оформлення та захист дипломної роботи.
3. Магістерська робота як кваліфікаційне дослідження.

Література: 9, 16, 17, 18, 20, 24, 28.

Формою фіксації результатів самостійної роботи є складання тез.

8.1. Методичні рекомендації щодо вивчення теми

Ця тема курсу «Основи наукових досліджень» є завершальною, вона дає можливість студентам фахово включатись у виконання простих форм дослідження: курсової (дипломної) та магістерської роботи. При виконанні курсової роботи студенти повинні уважно ознайомитись з вимогами кафедри до її виконання і оформлення, звернути увагу на той факт, що якість курсової роботи суттєво залежить від вмілого використання матеріалу.

Дипломна робота – це кваліфікаційне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується на завершальному етапі навчання у вищому навчальному закладі. Має комплексний характер і пов'язане з використанням набутих студентом знань, умінь та навичок зі спеціальних дисциплін. Дипломна робота може бути поглибленою розробкою теми курсової роботи студента-випускника.

Курсова та дипломна роботи різняться своєю специфікою, проте щодо структури, методики їх написання та оформлення вони мають подібні риси. Тому в цьому питанні вони аналізуються спільно. Спочатку слід ознайомитись з вимогами до виконання курсової і дипломної роботи. Найпершою є вимога до обрання теми, яка має бути актуальною, тобто важливою, мати практичну значущість проблеми, відповідати сучасним потребам розвитку суспільства. Наступною вимогою є достатній теоретичний рівень, тобто студент має

розкрити тему роботи на сучасному рівні розвитку відповідної науки, використовуючи такі підходи і наукові знання, що пояснюють різні явища і події у практиці з позиції сьогодення.

Дипломна робота носить дослідницький характер і має містити такі елементи дослідження:

- вивчення достатньої кількості опублікованих джерел вітчизняних і зарубіжних авторів;
- систематизація та аналіз різних думок і підходів, формування власної точки зору на проблему, що розглядається;
- порівняння теоретичних поглядів учених і практичної діяльності вітчизняних і зарубіжних суб'єктів господарювання;
- розробка висновків, рекомендацій.

Дипломна робота як самостійне навчально-наукове дослідження має виявити рівень загальнонаукової та спеціальної підготовки студента, його здатність застосовувати отримані знання під час вирішення конкретних проблем, схильність до аналізу та самостійного узагальнення матеріалу з теми дослідження.

Вивчення другого питання показує, що процес роботи над дослідженням поділяється на три основні етапи:

- підготовчий;
- етап роботи над змістом;
- заключний етап.

Підготовчий етап містить вибір теми курсової (дипломної) роботи, її осмислення, обґрунтування та з'ясування об'єкта, предмета і мети дослідження.

Другий етап починається з вивчення та конспектування літератури з обраної теми курсової (дипломної) роботи. Робота студента з джерелами, її послідовність і порядок детально вивчається студентами з використанням методичного посібника для виконання курсової (дипломної) роботи, що видається кафедрою. Курсова (дипломна) робота потребує дотримання такої рекомендації щодо їх структури: титульна сторінка, зміст, вступ, основна частина, висновки, список використаної літератури, додатки.

При виконанні дослідницької роботи студентам варто звернути особливу увагу на вивчення та висвітлення практичного досвіду роботи конкретних підприємств, фірм і установ, які є об'єктом дослідження.

Необхідно дотримуватись вимог щодо порядку і послідовності оформлення списку літератури, а також щодо набору тексту.

Заключним етапом у вивченні теми та всієї дисципліни є третє питання, яке присвячене сутності та вимогам щодо підготовки магістерської роботи.

Magistr – це освітньо-кваліфікаційний рівень фахівця, який на основі кваліфікації бакалавра або спеціаліста здобув поглиблені спеціальні уміння та знання інноваційного характеру, має певний досвід їх застосування та продукування нових знань для вирішення проблемних професійних завдань у певній галузі. Підготовка магістра містить поряд з освітньою і науково-дослідну роботу, яка завершується захистом.

Магістерська робота – це самостійна випускна науково-дослідна робота, яка виконує кваліфікаційну функцію, тобто готується з метою публічного захисту і отримання академічного ступеня магістра.

Студенти-магістри у процесі дослідження повинні обов'язково керуватись методичними рекомендаціями та вимогами кафедри щодо виконання магістерської роботи.

Оскільки, магістр є вищим ступенем підготовки кваліфікованих спеціалістів, то до магістерської роботи висуваються більш високі вимоги. Структура цього дослідження тотожна структурі дипломної роботи, проте процедура захисту більш складна. Вона потребує подання у вказані строки до державної екзаменаційної комісії самої роботи, відгуку наукового керівника, рецензії провідного фахівця підприємства – об'єкта дослідження, а також довідки про виконання індивідуального плану з освітньо-професійної програми магістра.

Заключним етапом роботи над дослідженням є підготовка до захисту та сам процес захисту магістерської роботи. При цьому слід дуже відповідально ставитись як до підготовки доповіді, так і до процесу захисту навчально-наукового дослідження – магістерської роботи.

8.2. Питання для самоконтролю

1. Монографія: поняття, алгоритм написання.
2. Що таке авторський, друкований та обліково-видавничий аркуш?
3. Які відмінності між дисертацією і монографією?
4. Які методичні прийоми використовуються при підготовці публікації?
5. Які вимоги до написання рецензії?
6. Доповідь: види та вимоги до підготовки.
7. Вимоги до доповіді при захисті дипломної (магістерської) роботи.
8. Які відмінності між дипломною та магістерською роботою?
9. Оформлення та захист дипломної (магістерської) роботи.
10. Послідовність виконання курсової, дипломної роботи.

II. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1. Наука і суспільство

Тема 1. Наука – продуктивна сила суспільства

1.1. План практичного заняття

1. Процес пізнання, його види та структура.
2. Наука як система знань, закономірності її розвитку.
3. Організація наукової діяльності.

1.2. Завдання для фіксованих виступів

1. Основні характеристики процесу наукової діяльності.
2. Охарактеризувати наукову школу, визначити її ознаки.
3. Формування структури управління у науково-дослідному інституті.

1.3. Теми рефератів

1. Наука як філософська категорія.
2. Передумови виникнення науки і основні етапи її розвитку.
3. Закон розвитку науки і його інтерпретація.
4. Основні закономірності і протиріччя розвитку науки.

Література: 1, 2, 6, 8, 10, 12, 15, 19, 23.

1.4. Тести для перевірки знань

1. Дайте визначення поняття науки:

- а) процес пізнання закономірностей об'єктивного світу;
- б) система знань об'єктивних законів природи, суспільства і мислення, які перетворюються в безпосередню продуктивну силу суспільства в результаті діяльності людей;
- в) особлива форма суспільної свідомості;
- г) динамічна система знань;
- д) все разом.

2. Наука містить:

- а) теорію;
- б) методологію;
- в) методику і техніку досліджень;
- г) об'єкт і предмет;
- д) науково-дослідні заклади.

3. Дайте визначення предмету науки:

- а) матеріальні об'єкти природи;

- б) пов'язані між собою форми руху;
- в) особливості відображення форм руху матерії у свідомості людей;
- г) пізнання постійного розвитку;
- д) форми мислення.

4. Які функції виконує наука в суспільстві?

- а) задоволення потреб людини у пізнанні законів природи і суспільства;
- б) розвитку культури, гуманізації виховання і формування нової людини;
- в) удосконалення виробництва і суспільних відносин;
- г) забезпечення обороноздатності держави та її міжнародного іміджу;
- д) формування різноманітних галузей наукових теорій.

5. Дайте визначення поняття знання:

- а) продукт науки та її матеріал;
- б) перевірений практикою результат пізнання дійсності;
- в) адекватне відбиття дійсності в свідомості людини;
- г) результат праці людини;
- д) процес руху людської думки.

6. Характерні ознаки наукової діяльності:

- а) систематизація знань;
- б) наявність наукової проблеми;
- в) наявність об'єкта і предмета дослідження;
- г) практична значущість процесу, що вивчається;
- д) розкриття сутності явищ та взаємозв'язку між ними;
- є) специфічні методи пізнання.

7. Дайте правильну відповідь:

- | | |
|-------------------------|--|
| а) доказ – це... | а) те, що потрібно довести; |
| б) закон – це... | б) положення, яке використовується для доведення теореми, аксіоми...; |
| в) умовивід – це... | в) логічна процедура встановлення істинності будь-якого твердження за допомогою інших, уже доказаних тверджень; |
| г) теорія – це... | г) форма зв'язку між аргументом і тезою; |
| д) поняття – це... | д) внутрішній суттєвий стійкий взаємозв'язок явищ у природі й суспільстві; |
| є) теза – це... | є) форма мислення, яка шляхом порівняння кількох понять дозволяє стверджувати або заперечувати наявність в об'єктах певних властивостей; |
| ж) аргумент – це... | ж) розумова операція, в процесі якої з певної кількості суджень виводиться нове судження; |
| з) демонстрація – це... | з) найвища форма узагальнення і систематизації знань, вчення, система ідей, суджень, положень; |
| є) судження – це... | є) відображення найсуттєвіших ознак. |

8. Оберіть правильну відповідь:

- | | |
|-----------------------|--|
| а) визначення – це... | а) форма логічного мислення, поняття, в якій розкриваються внутрішні, суттєві сторони та відносини досліджуваних предметів; |
| б) категорії – це... | б) положення, які сприймаються без доказів; |
| в) аксіома – це... | в) твердження як істина в межах певної наукової теорії, сприймаються без доказовості; |
| г) постулат – це... | г) головне вихідне положення будь-якої наукової теорії, вчення, науки як початкова форма систематизації знань, абстрактне визначення ідеї; |
| д) принцип – це... | д) відображення найбільш суттєвих і властивих предмету чи явищу ознак. |

9. Об'єднайте наведені галузі знань у три групи:

- | | |
|----------------|--|
| а) Природничі | 1) фізика;
2) хімія;
3) психологія;
4) педагогіка; |
| б) Суспільні | 5) логіка;
6) економіка;
7) філологія;
8) історія; |
| в) Філософські | 9) технологія;
10) географія;
11) право;
12) біологія;
13) філософія;
14) соціологія. |

Тема 2. Наукові дослідження – шлях до розв'язання проблем методики

2.1. План практичного заняття

1. Види та етапи наукових досліджень.
2. Об'єкт та предмет наукового дослідження.
3. Принцип системного підходу в наукових дослідженнях.

2.2. Завдання для фіксованих виступів

1. Напрями наукових досліджень.
2. Розробка структури проблеми.
3. Основні форми та етапи наукових досліджень.

2.3. Теми рефератів

1. Класифікація наукових досліджень.

2. Предмет і завдання науки.
3. Проблеми розвитку економічної науки на сучасному етапі.
4. Вибір теми наукового дослідження.

Література: 5, 9, 16, 23, 26, 27.

2.4. Тести для перевірки знань

1. Дайте визначення поняття «наукове дослідження»:

- а) цілісний підхід до вивчення окремих явищ;
- б) застосування історичного підходу до пізнання дійсності;
- в) цілеспрямоване вивчення явищ і процесів, аналіз впливу на них різних факторів, а також вивчення взаємодії між явищами.

2. Об'єкт дослідження – це:

- а) підприємство або галузь;
- б) процес чи явище, що породжують проблемну ситуацію і обране для дослідження;
- в) те, на що спрямований процес пізнання;
- г) навколишній матеріальний світ і його відображення в свідомості людини.

3. Предмет дослідження – це:

- а) явище або процес, обрані для пізнання;
- б) фактори та взаємовідносини між ними;
- в) властивості явищ, процесів, досліджувані з певною метою щодо їх належності до об'єкта.

4. Теоретична значимість дослідження – це:

- а) методологічна характеристика дослідження; значення отриманих результатів для науки;
- б) являє собою чіткий фіксований зв'язок елементів, припускає визначену структуру, що відбиває внутрішні істотні відносини реальності;
- в) вища форма наукового мислення, система понять, категорій, законів, що відбивають істотні властивості, зв'язки і відносини предметів дійсності.

5. Вивчення документів – це:

- а) метод одержання первинної інформації на ранніх стадіях дослідження для попереднього знайомства з об'єктом;
- б) процедура, за допомогою якої об'єкти дослідження розглянуті як носії визначених відносин між ними, відображаються в деякій математичній системі з відповідними відносинами між елементами цієї системи;
- в) властивість інформації, що встановлює ступінь відповідності істини;
- г) вид спостереження, при якому людина, що спостерігає належить до групи, а її члени не знають, і служать об'єктом спостереження.

6. Науково-дослідна діяльність студентів містить:

- а) навчання елементам дослідної діяльності при вивченні спецкурсу;

- б) наукові дослідження студентів під керівництвом професорсько-викладацького складу в процесі навчання та підготовки дипломних (курсівих) робіт;
- в) участь у студентських конференціях, наукових гуртках у позааудиторний час;
- г) підготовка наукових статей, рекламна діяльність;
- д) аудиторне навчання студентів.

7. Інструментарій дослідження – це:

- а) сукупність методичних і технічних прийомів та операцій, що виступає у формі різноманітних документів (робочих матеріалів) і спрямована на одержання з її допомогою інформації;
- б) емпіричний метод дослідження, збір первинної інформації шляхом інтерв'ю;
- в) тлумачення, роз'яснення змісту явища, чи тексту знакової структури, що сприяє їх розумінню;
- г) сукупність відомостей, необхідних для активного впливу на керовану систему з метою її оптимізації.

8. Що означає системний підхід в методології досліджень?

- а) ґрунтовне вивчення явища, процесу;
- б) послідовність і цілісність виконання дослідження;
- в) комплексне дослідження великих і складних об'єктів (систем) як єдиного цілого з узгодженням всіх його елементів і частин за формулою: потреба – суб'єкт – об'єкт – процеси – умови – результат.

9. За яких умов гіпотеза переконлива:

- а) не суперечить принципам наукового пізнання;
- б) враховує раніше відомі науці закони;
- в) пояснює всі фактори, для вивчення яких вона висувається;
- г) принципово перевіряється;
- д) логічно не суперечлива;
- є) максимально проста;
- ж) все зазначене правильне.

Тема 3. Основи методології науково-дослідної роботи

3.1. План практичного заняття

1. Види та функції наукових досліджень.
2. Експеримент та його характерні особливості.
3. Гіпотеза і докази у наукових дослідженнях.

3.2. Завдання для фіксованих виступів

1. Характеристика методів наукового пізнання, їх різновиди.

2. Роль логічних методів у наукових дослідженнях.
3. Індуктивний та дедуктивний методи дослідження.

3.3. Теми рефератів

1. Сутність понять «метод» і «методика», їх характеристика.
2. Загальна і часткова методологія науки.
3. Відомі способи встановлення істини: безпосередній і опосередкований.
4. Історичний і логічний методи дослідження.

Література: 5, 9, 16, 23, 26, 27.

3.4. Тести для перевірки знань

1. Методологія – це:

- а) вчення про методи пізнання та перетворення дійсності;
- б) сукупність прийомів, методів та процедур дослідження, що застосовуються в тій чи іншій соціальній галузі знань;
- в) філософське вчення про методи пізнання;
- г) матеріалістична діалектика, теорія пізнання, що досліджує закони розвитку наукового знання в цілому;
- д) це концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища.

2. Головні напрями методології досліджень:

- а) вивчення та аналіз наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених;
- б) визначення концепції дослідження;
- в) узагальнення ідей науковців;
- г) формулювання аналітичних висновків;
- д) проведення досліджень практичної реалізації ідеї.

3. Форма думки, в якій міститься усвідомлення мети пізнання нового явища, – це:

- а) наукова ідея;
- б) закон;
- в) поняття;
- г) принцип.

4. Метод – це:

- а) засіб дослідження мети, спосіб пізнання явищ дійсності в їх взаємозв'язку та розвитку;
- б) засіб пізнання – спосіб відтворення в мисленні досліджуваного об'єкта;
- в) потреба і місце застосування наукових прийомів у процесі дослідження;
- г) спосіб дослідження явищ, який визначає планомірний підхід до їх наукового пізнання та встановлення істини.

5. Назвіть методи емпіричного дослідження:

- а) спостереження, порівняння;
- б) формалізація, логічні методи;
- в) вимірювання, експеримент;
- г) математичні, моделювання.

6. Назвіть методи теоретичного дослідження:

- а) ідеалізація, формалізація;
- б) індукція;
- в) моделювання;
- г) логічні, історичні;
- д) аксіоматичні.

7. Назвіть методи на емпіричному і теоретичному рівнях дослідження:

- а) абстрагування;
- б) аналіз і синтез;
- в) порівняння;
- г) індукція і дедукція;
- д) математично-статистичні;
- є) історичні.

8. Які методи застосовуються в процесі експерименту?

- а) опитування, тестування;
- б) ідеалізація;
- в) експертні оцінки і абстракція;
- г) логічні та історичні;
- д) шкалювання.

9. Які види абстракції застосовують у процесі дослідження?

- а) ізолювання і ототожнювання;
- б) аналітичність;
- в) конструктивізація;
- г) актуальна нескінченність;
- д) потенційне здійснення;
- є) емпіричність.

10. Кореляція – це:

- а) зв'язок між двома перемінними;
- б) система взаємозалежних поглядів, що витікають один з одного; спосіб розуміння, трактування явищ, процесів;
- в) ознака, по якій класифікуються, визначаються, оцінюються явища, дії чи діяльність (зокрема, при їх формалізації);
- г) помилка в посиланнях, тобто в підставах доказу.

11. Назвіть основні види абстракції:

- а) ізолювання;
- б) конструктивізація;
- в) потенційна здійсненність;
- г) ототожнення;
- д) моделювання;
- є) індукція;
- ж) дедукція;
- з) узагальнення.

Тема 4. Інформаційне забезпечення наукових досліджень

4.1. План практичного заняття

- 1. Види та галузі інформації.
- 2. Первинна та вторинна інформація.
- 3. Порядок пошуку літературних джерел.

4.2. Завдання для фіксованого виступу

- 1. Інформація в інформаційно-пошукових системах бібліотек.
- 2. Каталоги, їх види та характеристика.
- 3. Процес збору та аналізу наукової інформації.

4.3. Теми рефератів

- 1. Пошук, збір, накопичення та систематизація інформації для наукового дослідження.
- 2. Види інформаційного забезпечення наукового процесу в економіці.
- 3. Системи кодування економічної інформації в наукових дослідженнях.
- 4. Джерела законодавчого та нормативно-довідкового забезпечення наукового дослідження.
- 5. Систематизація отриманої бібліографічної інформації за характером її застосування.
- 6. Пошук інформації в науковій бібліотеці та робота з каталогами.

Література: 5, 6, 11, 19, 23, 25.

4.4. Тести для перевірки знань

1. Дайте визначення «інформації»:

- а) це відомості про події та процеси;
- б) це детальне систематизоване подання певного відібраного матеріалу без будь-якого аналізу;
- в) це певні відомості, сукупність будь-яких даних, знань;
- г) все вище зазначене.

2. Назвіть основні ознаки наукової інформації:

- а) формування відомостей про наукову роботу;
- б) отримання в процесі пізнання закономірностей об'єктивної дійсності, підґрунтям якої є практика і оформлення її у відповідній формі;
- в) документовані і публічно оголошені відомості про досягнення науки, виробництва;
- г) результати науково-дослідної роботи вітчизняних дослідників;
- д) результати впровадження наукових досліджень в практику.

3. Оберіть правильні відповіді:

- | | |
|---|--|
| а) монографія – це... | а) система економічних організаційних і правових відносин щодо продажу і купівлі технології, послуг, продукції тощо; |
| б) збірник – це... | б) нормативні документи щодо єдиних вимог до продукції, її розробки, виробництва та застосування; |
| в) періодичні видання – це... | в) це видання, яке складається з окремих робіт різних авторів, присвячених одному напрямку, але з різних галузей; |
| г) стандарт – це... | г) наукова праця, присвячена глибокому викладу матеріалу в конкретній галузі науки; |
| д) довідково-інформаційний фонд – це... | д) журнали, бюлетені, інші видання з різних галузей науки і техніки; |
| є) інформаційний ринок – це... | є) сукупність упорядкованих первинних документів і довідкового пошукового апарату. |

4. Виберіть головні принципи інформаційних відносин:

- а) повнота і точність інформації;
- б) сучасність та оперативність;
- в) доступність та свобода обміну нею;
- г) гарантованість прав;
- д) об'єктивність і точність;
- є) систематичність і регулярність;
- ж) порівнянність в часі і просторі.

5. До якої групи наукової інформації належать: інформаційні видання, каталоги?

- а) вторинної;
- б) первинної.

6. Інформація поділяється на:

- а) оглядову;
- б) сигнальну, довідкову;
- в) міжнародну і національну;
- г) соціологічну і екологічну;

д) практичну і теоретичну.

7. За якими критеріями визначається якість інформації в науковому дослідженні?

- а) цільове призначення;
- б) цінність і надійність;
- в) достовірність і достойність;
- г) швидкодійність і періодичність;
- д) спосіб і форми подання;
- є) дискретність і безперервність;
- ж) за всіма зазначеними критеріями.

8. Що таке достовірність науково-дослідної роботи?

- а) це доказ істинності, правильності результату експерименту;
- б) літературне наукове обґрунтування експерименту;
- в) перевірка на практиці висновків експерименту.

9. Способи розміщення в списку літературних джерел:

- а) хронологічному;
- б) в порядку посилань у тексті;
- в) в алфавітному порядку за першою літерою прізвища автора;
- г) все зазначене вірно.

10. Бібліографічний огляд – це:

- а) огляд, який містить характеристику джерел інформації, що з'явилися за визначений час чи об'єднаних за якою-небудь іншою загальною ознакою;
- б) бібліографічні зведення (опис) про документи, що згадуються, цитуються у науковій праці чи використовуваних яким-небудь іншим способом при його підготовці;
- в) сукупність бібліографічних зведень про цитований, розглянутий чи згадуваний документ;
- г) метод одержання інформації на підставі словесної (вербальної) комунікації дослідника і респондента, що відповідає на питання, які передбачені програмою дослідження.

Змістовий модуль 2. Системний підхід до наукових досліджень

Тема 5. Структура дослідження: обґрунтування актуальності і визначення теми дослідження, його мети, завдання

5.1. План практичного заняття

1. Поняття наукової проблеми.
2. Актуальність теми розробок, мета та завдання дослідження.
3. Наукова новизна та практична цінність роботи.

5.2. Завдання для фіксованих виступів

1. Визначення емпіричних завдань і методів дослідження.
2. Напрями науково-дослідної діяльності студентів.
3. Методика розробки програми і календарного плану наукових досліджень.

5.3. Теми рефератів

1. Загальна структура наукової роботи та її особливості.
2. Основні вимоги до написання «Вступу» до наукових робіт.
3. Розробка плану наукової роботи.
4. Поняття наукової новизни та практичної цінності роботи.

Література: 5, 6, 11, 19, 23, 25.

5.4. Тести для перевірки знань

1. Дайте визначення наукового пізнання:

- а) це дослідження з певною метою, завданням та методологією;
- б) певні цілі і завдання;
- в) певні методи отримання і перевірки знань;
- г) теоретичні основи для практики;
- д) теоретичне осмислення та обґрунтування практики.

2. При визначенні змісту наукової проблеми (теми) потрібно:

- а) з'ясувати, які явища, предмети, процеси, закономірності має охоплювати проблема;
- б) обмежити тему від питань суміжних тем;
- в) визначити коло літературних джерел і документів, які є основними і вихідними в розробці проблеми;
- г) все зазначене.

3. Назвіть головні етапи наукового дослідження за черговістю проведення (ж, ..., ...):

- а) науковий закон;
- б) проведення експерименту;
- в) узагальнення наукових факторів;
- г) формулювання понять, суджень;
- д) доведення правильності гіпотез;
- е) висунення гіпотез;
- ж) виникнення ідеї.

4. Вимоги до вибору теми дослідження:

- а) наявність близької за назвою і розробкою теми;
- б) актуальність;
- в) перспективність;
- г) відповідність профілю навчання;
- д) ступінь відповідності до загальнонаукової проблеми кафедри.

5. Дайте повне визначення етапів дослідження:

- а) накопичення наукової інформації...
- б) формулювання теми дослідження...
- в) теоретичне дослідження...
- г) експеримент...
- д) оформлення...

6. Дайте визначення гіпотези:

- а) матеріалізоване визначення наукової ідеї;
- б) наукове припущення, висунуте для пояснення певних процесів, явищ, які зумовлюють певний наслідок;
- в) структурний елемент теорії пізнання;
- г) формулювання нових наукових положень;
- д) вихідний момент пошуку, дослідження істини.

7. Назвіть стадії формулювання гіпотези:

- а) накопичення фактичного матеріалу і висунення припущення;
- б) аналіз наукових джерел та теорій;
- в) виведення із припущення наслідків;
- г) постановка наукової проблеми;
- д) перевірка на практиці отриманих результатів і уточнення (підтвердження) гіпотези.

8. Установіть черговість етапів виконання науково-дослідної роботи:

- а) уточнення проблеми і складення змісту;
- б) вивчення літературних джерел;
- в) вибір теми;
- г) визначення мети дослідження;
- д) формулювання завдань;
- є) визначення гіпотези;
- ж) проведення експерименту, досліду;
- з) аналіз результатів експерименту та систематизація накопиченого матеріалу;
- і) складання розширеного плану роботи; й) літературне оформлення.

9. Науковий пошук – це:

- а) особливий вид наукового дослідження, у результаті якого виходять принципово нові результати, що мають значення наукових відкриттів нових закономірностей;
- б) категорія, що позначає те явище чи стан, що викликаний, обумовлений іншим явищем; те, що логічно з необхідністю впливає з чогось іншого, як зі своєї підстави;
- в) величина (характеристика, фактор), керована експериментом;
- г) різновид спостереження.

Тема 6. Методика проведення наукових досліджень

6.1. План практичного заняття

1. Методика і методи аналізу наукової інформації.
2. Методи визначення достовірності результатів дослідження.
3. Критерії оцінки ефективності наукових досліджень.

6.2. Завдання для фіксованих виступів

1. Використання логічних методів у наукових дослідженнях.
2. Діалектика процесу пізнання.
3. Системний підхід до наукових досліджень.

6.3. Теми рефератів

1. Індуктивний та дедуктивний методи дослідження.
2. Балансовий метод і його значення в наукових дослідженнях.
3. Методи, що застосовуються в процесі експерименту.
4. Метод моделювання і напрями його використання.

Література: 11, 14, 16, 18, 22, 24, 29.

6.4. Тести для перевірки знань

1. Які методичні прийоми викладу наукового матеріалу?

- а) цілісний;
- б) послідовний;
- в) вибірковий;
- г) все зазначене вірно.

2. Методика – це:

- а) сукупність приватних прийомів, засобів, процедур, що дозволяють застосовувати той чи інший метод до даної специфічної предметної області;
- б) непараметричний метод, що використовується для перевірки гіпотез про ймовірність різниці середніх при аналізі кількісних даних у популяціях з нормальним розподілом;
- в) міркування дослідника про способи наукового пізнання, що застосовані їм.

3. Моніторинг – це:

- а) безупинне, тривале спостереження за станом середовища (явищ, процесів); зіставлення результатів постійних спостережень для одержання обґрунтованих уявлень про їхнє (явищ, процесів) дійсне положення, тенденції їх розвитку;
- б) наукова праця, що поглиблено розробляє одну тему, обмежене коло питань;
- в) сфера дослідницької діяльності, спрямована на виробництво нових знань про природу, суспільство і мислення і, що містить в собі всі умови і моменти цього виробництва;
- г) система методологічних категорій, що виступають як характеристики економічного дослідження.

4. Узагальнення – це:

- а) логічний процес переходу від одиничного до загального, від менш загального до більш загального, а також результат цього процесу: узагальнене поняття, судження, закон науки, теорія;
- б) розумова операція, що складається в одержанні нового висновку з декількох суджень;
- в) функція організованих систем, що забезпечують збереження їх структури, підтримку режиму діяльності, реалізацію програми і мети діяльності;
- г) середовище, у якій перебувають і без якої не можуть існувати предмети, явища; те, від чого залежить інше.

5. Синтез – це:

- а) сукупність елементів і їхніх взаємозв'язків, що утворюють деяку, здатну до функціонування цілісність;
- б) метод дослідження; практичне чи уявне з'єднання частин властивостей досліджуваного об'єкта в єдине ціле;
- в) розумова діяльність, у процесі якої досліджувані об'єкти організуються у визначену систему на підставі обраного принципу;
- г) метод, заснований на принципі системного підходу.

6. Конкретизація – це

- а) один з прийомів, що використовується в процесі пізнання, за допомогою якого абстрактне поняття включається в різноманіття дійсних властивостей, зв'язків і відносин;
- б) дослідницький підхід і принцип організації практики навчання і виховання, що розглядає об'єкт дослідження;
- в) стислий письмовий виклад змісту розмови, тексту;
- г) складання конспектів літературних джерел різного типу.

7. Методи наукового пізнання:

- а) соціальні;
- б) спеціальні;
- в) конкретно-наукові;
- г) прикладні;
- д) загальнонаукові.

8. Методи дослідження в економіці – це:

- а) прийоми, процедури і операції емпіричного і теоретичного пізнання і вивчення явищ дійсності, що є знаряддям одержання наукових фактів;
- б) шлях дослідження чи пізнання;
- в) розумовий процес, спрямований на обґрунтування якого-небудь положення чи одержання нового висновку з декількох посилянь;
- г) теоретичний метод дослідження різних явищ, процесів і станів за допомогою їх реальних чи ідеальних моделей.

9. Аспект – це

- а) кут зору, під яким розглядається об'єкт (явище, поняття) дослідження;
- б) необхідна, істотна, невід'ємна властивість об'єкта;
- в) процес чи зареєстроване яким-небудь методом явище, властиве досліджуваному об'єкту, що не є метою дослідження;
- г) раціональний спосіб переконання, що спирається на ретельне обґрунтування й оцінку доводів у захист визначеної тези.

Тема 7. Узагальнення обґрунтування висновків і пропозицій та оформлення результатів дослідження

7.1. План практичного заняття

- 1. Види систематизації результатів дослідження.
- 2. Бібліографічний опис інформаційних джерел.
- 3. Класифікація та структура наукових документів.

7.2. Завдання для фіксованих виступів

- 1. Охарактеризуйте послідовність етапів наукового дослідження.
- 2. Організаційна структура науково-дослідної діяльності у вищому навчальному закладі.
- 3. Вимоги до теоретичних завдань дослідження.

7.3. Теми рефератів

- 1. Вимоги щодо оформлення інформаційних джерел наукової публікації.
- 2. Оформлення таблиць, рисунків, креслень у науковому дослідженні.
- 3. Оформлення додатків до наукового дослідження.
- 4. Можливі методи розрахунку економічної ефективності наукових досліджень.
- 5. Основні вимоги щодо оформлення посилань на літературні джерела.

Література: 11, 14, 16, 18, 22, 24, 29.

7.3. Тести для перевірки знань

1. Наукова публікація – це:

- а) виступ у пресі;
- б) виступ по радіомовленню;
- в) розміщення інформації в фахових та інших виданнях;
- г) все зазначене вірне.

2. До якої групи наукових видань належать: монографія, тези доповідей, автореферат?

- а) науково-дослідної;
- б) джерелознавчої.

3. В яких одиницях рахується обсяг рукопису у видавничому договорі?

- а) обліково-видавничому аркуші;
- б) авторському аркуші;
- в) друкованому аркуші.

4. Робота в якій викладено результати одного дослідження, висновки, визначена структура і обмежене видання:

- а) монографія;
- б) дисертація.

5. В якій науковій праці подається стислий виклад основних аспектів дослідження?

- а) наукова стаття;
- б) реферат;
- в) тези доповіді.

6. Форми апробації результатів наукового дослідження:

- а) нарада;
- б) конкурс;
- в) колоквіум;
- г) симпозіум;
- д) практична діяльність;
- є) конференція;
- ж) з'їзд, конгрес;
- з) наукова конференція;
- с) все зазначене правильне.

7. За якими напрямками визначається ефективність науково-дослідних робіт?

- а) культурологічними;
- б) соціальними;
- в) економічними;
- г) науково-технічними;
- д) етнографічними.

8. Форми використання матеріалів наукового дослідження:

- а) дисертація;
- б) доповідь, виступ;
- в) звіт про дослідження;
- г) наукова публікація;
- д) курсова (дипломна) робота;
- є) планування наукової проблеми.

9. Висновки – це

- а) стислий узагальнений виклад самих істотних, з погляду автора, результатів, отриманих в результаті дослідження;
- б) частина всієї досліджуваної сукупності, що виступає як безпосередній об'єкт вивчення;
- в) метод дослідження, спрямований на аналіз вже існуючих даних відповідно до нових завдань;
- г) етап дослідження, який припускає використання операцій порівняння, узагальнення та ін.

Тема 8. Курсова, дипломна (магістерська) роботи: написання, оформлення, захист

8.1. План практичного заняття

- 1. Форми завершення наукових досліджень.
- 2. Загальна характеристика, послідовність написання курсової роботи.
- 3. Оформлення документів на дипломну (магістерську) роботу.

8.2. Завдання для фіксованих виступів

- 1. Вимоги і послідовність написання рефератів.
- 2. Загальна характеристика наукової статті, вимоги щодо її написання.
- 3. Способи посилання на літературні джерела.

8.3 Теми рефератів

- 1. Характеристика загальних вимог щодо оформлення студентських наукових робіт.
- 2. Етичні норми використання літературних джерел при написанні наукових робіт.
- 3. Основні вимоги щодо оформлення графічного матеріалу в дослідженні.
- 4. Загальні рекомендації щодо рубрикації наукового дослідження.
- 5. Композиційні особливості побудови оглядових і методичних рефератів.
- 6. Основні вимоги щодо складання списків використаної літератури.

Література: , 16, 17, 18, 20, 24, 28.

8.4. Тести для перевірки знань

1. Назвіть форми звітності при науковому дослідженні:

- а) реферат;
- б) інформація;
- в) дисертація;
- г) аналітична записка;
- д) звіт;
- є) усе зазначене правильне.

2. План наукової праці:

- а) критерій, за допомогою якого характеризується відповідність гіпотези, закону чи теорії фактам, що спостерігаються;
- б) порядок, послідовність у викладі наукового добутку, статті тощо;
- в) пропозиція, що виражає недолік інформації про який-небудь об'єкт;
- г) пробно-пошукове дослідження, що проводиться до початку активного застосування методичного апарату.

3. Анотація – це

- а) думка, істинність якої перевірена і доведена практикою;
- б) процес створення анотації;
- в) коротка роз'яснювальна чи критична примітка, що характеризує стислий опис якого-небудь твору (на звороті титульного листа, на каталожній картці);
- г) складова частина будь-якого доказу.

4. Таблиця – це

- а) категорія, що означає єдиний внутрішній визначальний зв'язок для групи явищ;
- б) повний систематизований набір термінів в будь-якій області знання;
- в) процес складання тез змісту різних літературних джерел;
- г) один із способів представлення даних.

5. Актуальність дослідження – це

- а) метод дослідження, розкладання досліджуваного предмета чи явища на характерні для нього складові елементи;
- б) набір інструктивних дій, що визначає їхню послідовність для одержання результату;
- в) методологічна характеристика дослідження, обґрунтування його важливості і своєчасності;
- г) теоретичний метод дослідження, у якому вивчаються явища, що виступають предметом дослідження.

6. Які бібліотеки входять до обов'язкового переліку затвердженого ВАК України?

- а) Книжкова палата України;
- б) Львівська державна наукова бібліотека ім. В.С. Стефаника;
- в) Луганська державна наукова бібліотека;
- г) Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського;
- д) Кримська державна бібліотека м. Сімферополь.

7. До якого виду видавничого оформлення належать дані про місце випуску видання, назва видавництва, рік випуску?

- а) випускні дані;
- б) вихідні відомості;
- в) вихідні дані.

III. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Студенти, що бажають отримати високу підсумкову оцінку мають можливість додатково виконати індивідуальне завдання. Виконання індивідуального завдання сприяє поглибленню і закріпленню теоретичних знань.

Індивідуальне завдання є видом позааудиторної самостійної роботи студента навчального чи навчально-дослідницького характеру, яке виконується в процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу і завершується разом із складанням заліку із даної навчальної дисципліни.

Звіт про виконання індивідуального завдання подається у вигляді наукового повідомлення з титульною сторінкою стандартного зразка із зазначенням всіх позицій змісту завдання загальним обсягом до 10 аркушів. Індивідуальне завдання подається викладачу, який читає лекційний курс з даної дисципліни та приймає залік, за 2 тижні до заліку. Оцінка за індивідуальне завдання виставляється на заключному практичному занятті з курсу на підставі попереднього ознайомлення викладача зі змістом. Можливий захист завдання шляхом усного звіту студента про виконану роботу на практичному занятті.

Тематика індивідуальних завдань

1. Підготуйте наукове повідомлення щодо видів та форм науково-дослідної роботи студентів у вищих навчальних закладах.
2. Підготуйте перелік економіко-математичних методів, які застосовуються у наукових дослідженнях економічного спрямування, та вкажіть напрями їх застосування.
3. Повідомте, які завдання дослідного характеру Ви виконували під час навчання.
4. Підготуйте наукове повідомлення про функції економічної науки.
5. Підготуйте наукове повідомлення про еволюцію науки та розвиток наукознавства.
6. Підготуйте наукове повідомлення про «революційні події» у науці та наведіть приклади їх впливу на зміни у суспільстві.
7. Підготуйте наукове повідомлення про змістовну сутність економіки як науки.
8. Підготуйте наукове повідомлення про фактори розвитку економіки та методики дослідження їх впливу.
9. Підготуйте наукове повідомлення про напрями використання різних методів наукових досліджень.
10. Підготуйте наукове повідомлення про види економічної інформації.
11. Підготуйте наукове повідомлення про систему економічних показників як об'єктів дослідження мікроекономіки.
12. Підготуйте наукове повідомлення про оперативну та поточну інформацію щодо змін валютного курсу.

13. Підготуйте наукове повідомлення про пакет комп'ютерних програм, що застосовуються для економічних досліджень.
14. Підготуйте наукове повідомлення про актуальні напрями наукових досліджень в сфері зовнішньоекономічної діяльності України.
15. Підготуйте наукове повідомлення про особливості наукових досліджень у невиробничій сфері економіки.
16. Підготуйте наукове повідомлення про правила складання техніко-економічного обґрунтування науково-дослідної роботи.
17. Підготуйте бібліографічний опис друкованих книг, які висвітлюють розвиток процесів після вступу України до СОТ (до 15 джерел).
18. Підготуйте бібліографічний опис публікацій вищих органів державної влади та управління, які регламентують діяльність підприємств залізничного транспорту (до 15 джерел).
19. Підготуйте наукове повідомлення про взаємозв'язок економічного і соціального ефекту від НДР у сфері фінансів.
20. Підготуйте план-конспект наукової статті про перспективи розвитку економічних відносин України з ЄС.

IV. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ТЕМАТИКА ЩОДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ

Підготовка спеціалістів нової формації, що вміють ефективно використовувати набуті знання на практиці, включає і залучення студентів до виконання контрольних науково-дослідних робіт.

При закінченні вивчення курсу «Основи наукових досліджень» студенти самостійно проводять наукові дослідження по заданій тематиці, закріплюючи отримані знання та навички.

При виборі теми контрольної науково-дослідної роботи студент має можливість керуватися тематикою, розробленою та затвердженою кафедрою. Обираючи тему, студент повинен виходити з актуальності тих чи інших питань, а також враховувати свою зацікавленість тією чи іншою проблемою.

Не рекомендується обирати одну тему наукової роботи кільком студентам академічної групи одночасно. Студент може змінити назву теми науково-дослідної роботи (розширити або звужити її) чи запропонувати для розробки іншу тему, яка не зазначена у переліку розробленому кафедрою, при узгодженні цього питання з викладачем.

Важливим етапом написання контрольної науково-дослідної роботи є складання плану. План роботи відображає наскільки глибоко студент вивчив літературу, засвоїв необхідний матеріал, зумів вибрати головне, істотне. Вміло складений план допомагає правильно сформулювати структуру роботи, визначити послідовність її викладення, розкрити зміст теми, виявити наукову і практичну цінність роботи.

Структура контрольної науково-дослідної роботи має бути представлена таким чином: вступ, бібліографія, анотація, розділи з підрозділами аналізу, висновок, список використаної літератури.

При вивченні літератури з обраної теми рекомендується додержуватися певної послідовності. Перш за все треба вивчити найостанніші джерела, що дозволить одержати загальне уявлення про основні проблеми сучасності. Далі вивчається матеріал, який викладено у підручниках та навчальних посібниках, монографіях, журнальних статтях тощо. В процесі обрання та вивчення літератури студенту необхідно робити відповідні записи, підбирати цифрові дані із зазначенням сторінки книги, звідки взята цитата та інші дані. Якщо у науково-дослідній роботі є цитати, необхідно зробити посилання на це джерело, вказати автора, назву роботи, місце видання, видавництво, рік та сторінку.

Після вивчення відповідних джерел приступають до написання контрольної науково - дослідної роботи. У вступі обґрунтовується вибір теми, її актуальність, дається стислий літературний огляд основних джерел за темою та вказуються невирішені проблеми сучасності.

Недопустиме копіювання (суцільне переписування) наукових праць, підручників, навчальних посібників або лекцій викладача. Студент повинен творчо опрацювати літературні джерела, провести критичний аналіз їх та вказати свою точку зору по даному питанню.

Необхідно суворо дотримуватись вимог до оформлення контрольної науково-дослідної роботи. Обсяг науково-дослідної роботи 15 – 20 сторінок рукопису, в тому числі вступ – 1 – 2 сторінки, висновок – 1 – 2 сторінки.

Послідовність викладання матеріалу має бути такою: титульний лист, зміст роботи, текст науково-дослідної роботи за розділами і підрозділами, висновки та рекомендації, список використаної літератури, додатки. Бажано, щоб контрольна науково-дослідна робота містила ілюстрації, таблиці, графіки, схеми, діаграми, які розміщуються у додатках.

Перелік тем контрольних науково-дослідних робіт

1. Математизація наук – важливий засіб інтеграції наук.
2. Перспективи інтеграції наук та наукових знань в умовах сучасності.
3. Логіка у системі наук про мислення.
4. Умовивід як форма отримання вихідного знання.
5. Основні загальнологічні форми мислення.
6. Форми теоретичного мислення.
7. Основні закони логічного мислення.
8. Докази та спростування.
9. Основні принципи методології дослідження.
10. Загальнонаукові засоби дослідження.
11. Організаційні основи дослідження.
12. Методичні основи дослідження.
13. Основи методики оформлення робіт.
14. Шляхи розвитку можливостей та методів дослідження.
15. Науково-економічна інформація та її аналіз.
16. Планування та стратегія експерименту.
17. Обробка результатів досліджень.
18. Ефективність наукових досліджень.
19. Методологічні проблеми наукової творчості та обґрунтування знань.
20. Основні види проблем у сфері економіки та їх структура.
21. Прямі та непрямі докази у економічних наукових дослідженнях (їх склад та структура).
22. Системний підхід – основний напрямок реалізації принципів методології економічних досліджень.
23. Функції та задачі наукових економічних досліджень.
24. Об'єкти та предмет аналізу економічних досліджень.
25. Ідентифікація причинно-наслідкових зв'язків.
26. Аналіз темпів та періоди розвитку у економічних дослідженнях.
27. Статистичні дані, як база для економічних досліджень.
28. Ефективність та критерії науково-економічних досліджень.
29. Державна система організації науково-економічних досліджень.
30. Види інформації та методика оволодіння нею в процесі дослідження.

V. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Поняття про науку, її роль у розвитку суспільства.
2. Цілі та задачі наукового дослідження.
3. Наука як продуктивна сила.
4. Предмет і сутність науки та її головна функція.
5. Наука як соціальний інститут.
6. Об'єкт і предмет дослідження.
7. Структура та класифікація наук.
8. Особливості наукової творчості. Закономірності і тенденції розвитку науки.
9. Наукові дослідження: поняття, види та форми організації.
10. Методологія науки. Наукознавство.
11. Системність у науковому пізнанні.
12. Логіка і методи наукових досліджень.
13. Джерела інформації для наукових досліджень.
14. План наукового дослідження.
15. Методи досліджень на емпіричному рівні наукового пізнання.
16. Перспективний план дослідження.
17. Класифікація та організація науково-дослідних робіт.
18. Спеціальні методи економічних досліджень.
19. Основні принципи і прийоми організації наукової праці студентів.
20. Пошук інформації у мережі Інтернет.
21. Форми та методи роботи з книгою.
22. Робочий план дослідження.
23. Роль інформації у наукових дослідженнях та класифікація наукових документів.
24. Місце теорії у наукових дослідженнях.
25. Діалектичний підхід в економічних дослідженнях.
26. Архітектоніка наукової роботи (анотація, вступ, теоретична та практична частини, розрахунок ефективності, висновки тощо).
27. Узагальнення, відбір та обробка інформації.
28. Наукові напрямки досліджень в економіці.
29. Об'єкти наукових досліджень та їх класифікація.
30. Гіпотеза та її доказ.

VI. ПОРЯДОК ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ІЗ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

Контроль знань з дисципліни «Основи наукових досліджень» у студентів денної форми навчання складається з двох блоків планових заходів:

1. Поточний контроль
2. Підсумковий контроль

Об'єктом поточного контролю знань студентів є:

- систематичність та активність роботи протягом семестру над вивченням програмного матеріалу (відвідання не менше 75 % практичних занять);
- експрес-опитування і виступ з короткими доповідями;
- рівень виконання модульних завдань;
- виконання індивідуальних завдань;
- підготовка реферату та виступ з доповіддю.

Модульні завдання, які входять до загального порядку оцінювання поточної успішності студентів передбачають проведення тестування за темами дисципліни «Основи наукових досліджень». Передбачається виконання двох модульних завдань.

Для оцінювання відповідей студентів та тестові модульні завдання використовуються такі критерії:

- відмінний рівень (15 балів) – від 16 до 20 % правильних відповідей;
- добрий рівень (10 балів) – від 11 до 15 % правильних відповідей;
- задовільний рівень (5 балів) – від 5 до 10 % правильних відповідей;
- незадовільний рівень (0 балів) – від 0 до 4 % правильних відповідей.

Порядок і час складання модульних завдань визначається кафедрою, вноситься до робочої програми і доводиться до студентів на початку семестру.

Якщо за результатами проміжного модульного контролю студент набрав 0 – 34 балів (F) за шкалою ECTS, він має обов'язково повторно вивчити дисципліну «Основи наукових досліджень».

В разі невиконання завдань поточного контролю з об'єктивних причин, студент має право за дозволом декана скласти їх до останнього практичного заняття. Порядок складання визначає викладач дисципліни на потоці.

Студенти, які беруть активну участь у роботі студентського наукового товариства факультету і представляють свої наукові роботи на конференціях та конкурсах мають право додатково отримати 5 балів до загальної оцінки поточної успішності.

Результати поточного контролю знань студентів в цілому оцінюються в діапазоні від 0 до 100 балів з подальшим переведенням в традиційну систему за 4-бальною шкалою та шкалою ECTS для фіксації оцінки в нормативних документах.

Критерії оцінювання знань студентів з курсу «Основи наукових досліджень»

Форма оцінювання знань	Кількість балів
1. Оцінювання поточної роботи у семестрі, в тому числі:	від 0 до 88 балів у тому числі
– систематичність та активність роботи протягом	від 0 до 10
– виконання тестової контрольної роботи	від 0 до 10
– експрес опитування	від 0 до 10
– модульна контрольна робота № 1	від 0 до 15
– модульна контрольна робота № 2	від 0 до 15
– індивідуальне завдання	від 0 до 8
– написання і захист реферату	від 0 до 20
2. Залік (письмовий)	від 0 до 12
3. Підсумкова оцінка	100

Навчальним планом з дисципліни «Основи наукових досліджень» передбачено підсумковий контроль у формі заліку. Залік виставляється за результатами поточного контролю за умови одержання студентом не менше 59 балів. Якщо за результатами поточного контролю студент отримав менше 59 балів, він не допускається до заліку.

Оцінка за бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
90-100	зараховано	5 (відмінно)	
82-89		4 (добре)	
75-81			С
67-74		3 (задовільно)	Д
60-66			Е
35-59	не зараховано	2 (незадовільно) з можливістю повторного складання	
1-34		2 (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	
		FX	
		F	

Критерії оцінки:

А – «Відмінно» – 90 – 100. Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить джерела інформації, використовує набуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розвиває власні обдарування.

В – «Дуже добре» – 82 – 89. Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі в стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна..

С – «Добре» – 75 – 81. Студент вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати її на практиці, контролювати власну діяльність, виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи на підтвердження певних думок.

Д – «Задовільно» – 69 – 74. Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.

Е – «Задовільно» – 60 – 68. Студент володіє матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на продуктивному рівні.

FX – «Незадовільно з можливістю повторного складання» – 35 – 59. Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

F – «Незадовільно з обов'язковим повторним курсом» – 1 – 34. Студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.

Література

Основна

1. Закон України «Про вищу освіту» (від 17.01.2002 р. № 2984-III) // Відомості Верховної Ради України, 2002. – № 20. – С. 134; № 10 – 11. – С. 86.
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» (від 26.12.2002 р. № 380-IV) // Відомості Верховної Ради України, 2003. – № 10 – 11. – С. 86.
3. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (від 01.12.1998 р. № 284-XIV) // Відомості Верховної Ради України., 1999. – № 2 – 3. – С. 20.
4. Закон України «Про пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки» (від 11.07.2002 р. № 2623-III) // Відомості Верховної Ради України, 2001. – № 48. – С. 253.
5. Білуха М.Т. *Методологія наукових досліджень: Підручник.* – К.: АБЦ, 2002. – 480 с.
6. Білуха М.Т. *Основи наукових досліджень: Підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів.* – К: Вища школа, 1997. – 271 с.
7. Боровик О.В., Боровик Л.В. *Дослідження операцій в економіці: Навчальний посібник.* – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 424 с.
8. Вернадский В.И. *Научная мысль как планетное явление / Отв. ред. А.Л. Яншин.* – М: Наука, 1991.
9. Ковальчук В.В., Моїсєєв Л.М. *Основи наукових досліджень: Навчальний посібник.* – К.: ВД «Професіонал», 2005. – 240 с.
10. Крушельницька О.В. *Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник.* – К.: Кондор, 2009. – 240 с.
11. Мороз І.В. *Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту.* – К., 1997. – 56 с.
12. Романчиков В.І. *Основи наукових досліджень: Навч. посіб.* – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 254 с.
13. Сидоренко В.К., Дмитренко П.В. *Основи наукових досліджень.* – К.: РНКЦ «ДІНІТ», 2000. – 259 с.
14. Соловйов С.М. *Основи наукових досліджень: Навч. посіб.* – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 176 с.
15. Цехмістрова Г.С. *Основи наукових досліджень. Навчальний посібник.* – К.: Видавничий дім «Слово», 2004. – 240 с.
16. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. *Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник.* – К.: Знання, 2003. – 295 с.

Додаткова

17. Британ В.Т. *Организация вузовской науки: опыт и уроки.* – К.: Лыбидь, 1992. – 168 с.
18. *Бюлетень вищої атестаційної комісії України.* – К. – № 2. – 2000.

19. *Гаращенко І.М., Григоренко О.М., Борисенко В.А.* Основи наукових досліджень: Навч. посіб. / Київ. нац. торг.-економ. ун-т. – К.: КНТЕУ, 2001. – 185 с.
20. Довідник здобувача наукового ступеня. Збірник нормат. документів та інформ. матеріалів з питань атестації наук. кадрів вищ. кваліфікації / За ред. Р.В. Бойка. – К.: Ред. «Бюл. Вищ. атестац. комісії України», Толока, 2003. – 69 с.
21. Документація. Звіти у сфері науки і техніки: Структура і правила оформлення: ДСТУ 3008-95. – Введ. 23.02.95. – К.: Держстандарт України, 1995. – 38 с.
22. *Йорданов І.* Оценка экономической эффективности науки. – М.: Прогресс, 1977. – 135 с.
23. *Кривицкий И.И.* Основы научных исследований. – М.: Мысль, 1981. – 208 с.
24. *Кузнецов И.Н.* Подготовка и оформление рефератов курсовых и дипломных работ: Минск: ООО «СЗР-ВАТ», 2000. – 243 с.
25. *Левківський К.М.* Методичні рекомендації щодо структури змісту та обсягів підручників і навчальних посібників для вищих навчальних закладів // Вища школа. – К.: «Знання», 2004. – С. 117 – 120.
26. Методы исследований и организация экспериментов / Под ред. проф. К.П. Власова. – Х.: Издательство «Гуманитарный центр», 2002. – 256 с.
27. *Мочерний С.В.* Методологія економічного дослідження. – Львів: Світ, 2001. – 415 с.
28. Переліки та форми документів, які використовуються при атестації наукових та науково-педагогічних працівників // Бюл. ВДК України, 2000. – № 2. – 48 с.
29. *Полковников Б.Ф.* Подготовка научной статьи и публикации. – М.: Радио и связь, 1990. – 54 с.

Навчально-методичне видання

Михайло Володимирович МАКАРЕНКО
Лідія Павлівна ГРОЗНЕЦЬКА
Ольга Володимирівна ПАЦЬОРА

ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Методичні вказівки до самостійного опрацювання курсу
та проведення практичних занять
для студентів економічних спеціальностей
денної та заочної форм навчання

Відповідальний за випуск – канд. економіч. наук, доцент Грознецька Л.П.

Редактор: Н.В. Щербак

Підписано до друку 11.11.10 р. Формат паперу 60x84/16, папір – офсетний,
друк – на ризографі. Замовлення № 104-2/10. Наклад 50 прим.

Надруковано в Редакційно-видавничому центрі
Державного економіко-технологічного університету транспорту
Свідоцтво про реєстрацію Серія ДК № 3079 від 27.12.2007 р.
03049, м. Київ-49, вул. Миколи Лукашевича, 19